

Oss

Opinionsgruppen för säker slutförvaring

c/o Madison
Östana 1196
748 91 Österbybruk
oss@avfallskedjan.se
www.oss.avfallskedjan.se

2004-12-07

Synpunkter och frågor från Oss i anknytning till SKB AB:s samrådsmöte den 25 november 2004.

För kännedom till:

SKI

SSI

KASAM

Länsstyrelsen i Uppsala län

Östhammars kommun

Länsstyrelsen i Kalmar län

Oskarshamns kommun

Hultsfreds kommun

Opinionsgruppen för säker slutförvaring – Oss – i Östhammar vill härmed lämna synpunkter och frågor med anledning av samrådsmötet den 25 november och utifrån våra erfarenheter från detta första år av utvidgat samråd, med förhoppningen att de ska bidra till att förbättra samrådsförfarandet.

Sammanfattning av våra synpunkter.

- Det är för få samrådstillfällen inplanerade för allmänheten och det är problematiskt att bolaget på förhand själv har valt ämnen och satt dagordningen för samrådsmötena. Det ligger inte i linje med Naturvårdsverkets allmänna råd.
- Underlagen inför samråden har varit bristfälliga och oftast saknas den utredning eller rapport som bolaget hänvisar till.
- Frågor kring metod- och platsvalets miljökonsekvenser är centrala i MKB-arbetet och måste ha högre prioritet i samråden än frågor av påverkanskaraktär.
- Samrådsprocessen riskerar att bli endast symbolisk och det är en mycket otillfredsställande situation med tanke på att man i MKB-lagstiftningen lägger mycket stor vikt vid samrådets kvalitet och betydelse för projektets trovärdighet.
- SKB AB avser att påbörja bygget av inkapslingsanläggningen innan slutförvarsprojektet är miljöprövat och godkänt, vilket saknar juridisk grund och går emot Miljöbalken och SKI:s krav i tidigare FUD - granskningar.
- Bolaget har flyttat fram metodredovisningen till 2006 vilket ger alltför kort tid för granskning och avstämning av MKB-dokumentet. Men framför allt är det orimligt kort tid om bolaget har för avsikt att åstadkomma ett adekvat underlag för bedömningen av den valda metoden och metodalternativen.
- Frågor från samrådsmöten har inte dokumenterats i mötesanteckningarna, vilket visar att det måste utses oberoende mötesledare och protokollförare vid samrådsmötena.
- Att det blir den miljömässigt bästa lokaliseringen är en central fråga och avgörande för förtroendet till projektet. Men bolaget vill inte att denna fråga avhandlas i samrådet med allmänheten och det är helt oacceptabelt och helt emot intentionerna med MKB-processen.

Österbybruk 2004-12-08

Guy Madison / ordförande

Samrådets former och innehåll

Samrådsförfarandet är enligt intentionerna för MKB-processer operatörens möjlighet att inhämta synpunkter, frågor och kunskap från allmänhet, organisationer och andra intressenter med syftet att göra MKB-underlaget bättre och trovärdigare.

Naturvårdsverket skriver i sina allmänna råd:

”Verksamhetsutövaren bör med hjälp av de synpunkter som kommer fram vid samråden bilda sig en uppfattning om dels vilka frågeställningar som upplevs som mest angelägna, dels hur miljöbalkens mål och intentioner bäst tillgodoses.”

Under 2004 har SKB AB haft fyra samrådsmöten med allmänhet och med nationella och lokal organisationer och vid samtliga möten har bolaget själv bestämt ämnen och dagordning. De två inledande mötena med allmänhet och med nationella organisationer var regelrätta informationsmöten från bolagets sida, med strikt dagordning och mycket lite tid avsatt för samråd. Bolaget har tagit till sig av kritiken och under de två senaste mötena med lokala organisationer och allmänhet har mer utrymme avsatts för diskussioner och frågor.

Underlag för samråd

Under den tid MKB-processen pågår har bolaget endast planerat in ett par samrådsmöten per år, vilket innebär att allmänheten endast ges tillfälle att delta i ett öppet utbyte av frågor och synpunkter under ett par timmar per år. Allt för ofta bemöts synpunkter och frågeställningar under samrådsmötena med ett konstaterande att den ena eller andra utredningen ännu inte är klar och att bolaget ber att få återkomma i frågan. Så skedde senast vid mötet den 25 november 2004 angående grundvattenproblematiken och hanteringen och konsekvenserna av lakvattnet från de uttagna bergmassorna.

I optimala MKB-processer kommer samrådsförfarandet in först när det finns ett adekvat och tillräckligt underlag att samråda kring. SKB AB har i egenskap av MKB-ansvarig valt att anpassa denna MKB-process till projektets tidigare bestämda tidsramar och det har lett till en forcerad samrådsprocess med mycket få samrådstillfällen, förutbestämda och i många fall irrelevanta teman och bristfälligt eller obefintligt underlag. Samrådsprocessen riskerar att bli urholkad och endast symbolisk och det är en mycket otillfredsställande situation med tanke på att man i MKB-lagstiftningen lägger mycket stor vikt vid samrådets kvalitet och betydelse för projektets trovärdighet.

Frågor

Hur tänker SKB AB hantera problemet fortsättningsvis med att deltagarna inte har tillgång till nödvändigt underlag för att diskutera de av bolaget förutbestämda ämnena för samråden?

Har bolaget för avsikt att skjuta på samråden tills att de nödvändiga rapporterna och utredningarna finns tillgängliga? Om inte, vad är anledningen till det?

Fokus på konsekvenser

Det yttersta syftet med miljökonsekvensbeskrivningar är att identifiera och beskriva svagheter i projektet som kan få negativa konsekvenser för miljön på kort och lång sikt.

Med tanke på projektets karaktär och det långsiktiga miljöhot som kärnavfallet utgör, är frågor kring metod- och platsvalets miljökonsekvenser centrala i MKB-arbetet. Dessa frågor måste ges högre prioritet i samråden än frågor av mer påverkanskaraktär. Frågor om avfallsprojektets eventuella påverkan på den aktuella kommunen i form av eventuella imageförändringar, förändringar av fastighetsvärden, arbetsmarknadsutveckling, kompetensutveckling och befolkningsutveckling, bör inte hanteras inom ramen för MKB-arbetet eftersom bolaget på så sätt förskjuter fokus från miljökonsekvenserna. Samhällsfrågor är inte bolagets ansvarsområde enligt Kärntekniklagen. Det är kanske mer lämpligt att de inblandade kommunerna själva hanterar samhällsaspekterna - förslagsvis i samarbete med KASAM.

Under 2006 avser SKB AB att lämna in ansökan för att bygga inkapslingsanläggningen. I den ansökan ska även underlaget för metodvalet, inklusive alternativredovisningen ingå. Trots att så lite tid återstår innan bolaget ska lämna in sin ansökan, har endast två samrådsmöten planerats in under 2005 i Östhammar - där ett möte är riktat till sommargäster och ett till allmänheten. Föreslagna tema är grundvattenfrågor och bolagets egna samhällsutredningar.

Frågor

Hur motiverar SKB AB att man avsätter ett av de få samråd som återstår till redovisning av bolagets egna samhällsutredningar, när det sker på bekostnad av samråd kring miljökonsekvensfrågor?

Hur kommer SKB AB att förändra planerna för samrådsförfarandet fram till 2006, så att intresserade och organisationer ute bland allmänheten kan vara förvissade om att MKB-arbetes fokus ligger mer på identifiering och beskrivning av projektets långsiktiga miljökonsekvenser än på dess kortsiktiga påverkan?

Två ansökningar

Tidigare i det utökade samrådet har kritik framförts och frågor ställts om det ologiska i att söka tillstånd för inkapslingsanläggningen innan metoden och slutförvaret har godkänts. I sin planläggning som presenterats i FUD 04 har SKB AB angivit att byggandet av inkapslingsanläggningen kommer att inledas ca 1 år innan beslutet och byggandet av slutförvaret startar.

SKI har tydligt deklarerat i tidigare FUD-granskningar att inkapslingsanläggningen inte får byggas innan prövningen av slutförvaret är klar och att förarbetena till 9:6 Mb kan tolkas så att man inte får förbereda eller påbörja anläggandet innan regeringens formella beslut är taget.

Fråga

Vilket juridiskt stöd har SKB AB för uppdelningen av ansökan och för att påbörja bygget av en systemkomponent innan hela systemet är miljöprövat och godkänt?

Metodredovisningen

Ända sedan 1980-talets början har det framförts kritik mot att det har saknats tydliga funktionsvillkor för metodvalet. Krav har också framförts om att den valda KBS 3-metoden ska vara godkänd och miljöprövad innan platsvalet sker. Men på grund av att Kärntekniklagen inte har någon skrivning om miljömässigt bästa metod och plats, har SKB AB undgått det kravet.

Det underlag som SKB AB hänvisar till när bolaget avfärdar alternativa metoder, är regeringsbeslutet efter granskningen av FUD-98 och FUD-K. Beslutet gav klartecken för KBS 3-metoden som en s.k. ”planeringsförutsättning”, men med den tydliga reservationen att metoden inte är godkänd innan den har miljöprövats.

Regeringens uttalande baserades på granskningen av FUD-program som innefattade projektets utveckling och förutsättningar fram till 1997-98, det vill säga innan den nu gällande Miljöbalken hade trätt i kraft. Med andra ord har varken tillsynsmyndigheter och andra remissinstanser eller regeringen haft möjlighet att bedöma avfallsprojektet och KBS 3-metoden i förhållande till nu gällande miljölagstiftning.

Tillsynsmyndigheterna anser inte att projektet ska belysas utifrån gällande miljölagstiftning i FUD-programmen med motiveringen att Kärntekniklagen inte kräver detta. Myndigheterna anser sig heller inte kunna kräva det, eftersom även deras uppdrag definieras av Kärntekniklagen. Med andra ord råder ett s.k. ”Moment 22” som möjliggör för bolaget att inte redovisa projektets miljöaspekter i FUD-programmen, innan det provas

i miljödomstolen. Det kan innebära att bolaget tillåts att fortsätta att investera enorma summor i en metod och ett projekt som i slutändan kanske inte blir godkänt i miljöprövningen, och detta anser vi vara ytterst oansvarigt.

Tidigarelagd metodredovisning

Osäkerheten kring avfallsbolagets val av metod och plats som har förstärkts i och med att miljöprövningsprocessen har inletts, kan bara stillas genom en väl genomförd och trovärdig MKB-process. Det förutsätter att tillräckligt med tid och resurser avsätts för redovisning av metod- och platsfrågan och dess alternativ, och framförallt av att SKB AB:s inställning och ambitionsnivå ligger i linje med intentionerna för trovärdiga och väl genomförda MKB-processer.

Men nu kan vi konstatera att SKB AB har ändrat planerna för MKB-arbetet så att redovisningen av metodvalet tidigare läggs. Metodredovisningen ska nu ingå i ansökan för inkapslingsanläggningen som ska lämnas in 2006, i stället för - som var planerat tidigare - i samband med att ansökan för slutförvaret lämnas 2008.

Det innebär att det återstår mycket kort tid för avstämning av MKB-dokumentet och för de olika remissinstanserna att granska redovisningen innan ansökan ska lämnas in. Framför allt återstår det orimligt kort tid om bolaget har för avsikt att åstadkomma ett adekvat underlag för bedömningen av den valda metoden och metodalternativen.

Frågor

Om bolaget anser att en bra genomförd MKB-process ger ett bättre beslutsunderlag och ökar förtroendet för projektet, vad är då anledningen till att SKB AB tidigare lägger metodredovisningen från 2008 till 2006 och på så sätt utsätter MKB-processen för onödig stress?

Hur tänker SKB AB utnyttja den återstående tiden, fram till att ansökan lämnas in 2006, för utveckla metodredovisningen så att den motsvarar miljölagstigningens krav om jämförbara alternativ och val av BAT?

Samrådsdokumentation

Redan när SKB AB presenterade förslaget till MKB-omfattning framfördes synpunkter på att för få samrådsmöten hade planerats in utifrån projektets omfattning. När planläggningen för samrådet presenterades visade det sig att bolaget inte hade planerat in något samråd i Östhammars kommun som vände sig till allmänheten och som behandlade lokaliseringen till Forsmark och alternativa lokaliseringar. Det föranledde Oss att ställde en fråga till SKB AB i samband med samrådsmötet med lokala organisationer den 13 maj 2004, om bolaget hade för avsikt att bjuda in till ett sådant möte senare under hösten. Oss fick svaret att så inte var fallet, men att eftersom frågan nu var väckt så skulle de ha den i åtanke.

Vid en kontroll kunde vi tyvärr konstatera att Oss frågeställning och SKB AB:s svar från detta möte inte finns dokumenterat i de samrådsanteckningar som bolaget låtit publicera.

Det är ett välkänt problem att en ansvariga för ett projekt gärna glömmer att lyfta fram frågor och synpunkter som kan få det egna projektet att framstå i negativ dager. Det är också ett av huvudskälen till att man i många länder har oberoende MKB-myndigheter. SKB AB:s tilltag visar på det självklara behovet av oberoende mötesledare och protokollförare vid samrådsmötena och av att ljudupptagningar tillåts under mötena.

Frågor

Kommer SKB AB att på något sätt förbättra rutinerna för dokumentationen av samråden så att alla kan vara förvissade om att alla de frågor som lyfts under mötena även kommer med i samrådsdokumentationen?

Har SKB AB för avsikt ompröva tidigare beslut om att inte ha oberoende mötesledare och protokollförare för att på så sätt bidra till att höja tilltron till samrådsförfarandet?

Samråd om platsvalet och alternativa lokaliseringar.

Valet av den bästa platsen är en central fråga i MKB-processen och av oerhörd betydelse för att allmänheten skall känna förtroende för projektet.

Det finns stora osäkerheter i SKB AB:s val Forsmark och Simpevarp då valet har ifrågasatts av många remissinstanser, främst för att de valda platserna i stort sätt har identiska förutsättningar när det gäller läge och grundvattenproblematik och att det därför inte kan utgöra alternativ till varandra. Enligt miljöbalken måste avfallsbolaget via alternativredovisningen visa att det rimligen inte går att hitta en plats som är bättre ur miljösynpunkt än den valda.

Under sensommaren 2004 aktualiserade SSI åter frågan om Forsmarks och Simpevarps lämplighet som plats för slutförvaret när myndigheten deklarerade att de ansåg att bolagets redovisning av grundvattenproblematiken inte var tillfredställande och att det saknas ett jämförbart inlandsalternativ. SSI:s uttalande ökade osäkerheten kring platsvalet ytterligare.

Med anledning av SSI:s utspel ställde Oss i samband med samrådsmötet den 25 november åter frågan om när platsvalet ska diskuteras i ett samrådsmöte. SKB AB:s MKB-ansvariga deklarerade att något sådant samrådsmöte inte är planerat eftersom man från bolagets sida anser att platsalternativdiskussionen i och med samrådsmötet i maj och diskussionerna med SSI är avklarade och avslutade.

Frågor

Hur motiverar SKB AB att platsvalet och lokaliseringsalternativet inte är frågor som allmänheten och lokala organisationer ska få avhandla i samrådsprocessen?

Hur ska SKB AB planera om samrådsförfarandet så att de frågor som allmänheten och lokala organisationer anser är angelägna, prioriteras i samråden och att dessa frågor bemöts med samma höga ambitionsnivå i form av deltagande från externa och interna SKB-experters som frågor som bolaget själv prioriterar?